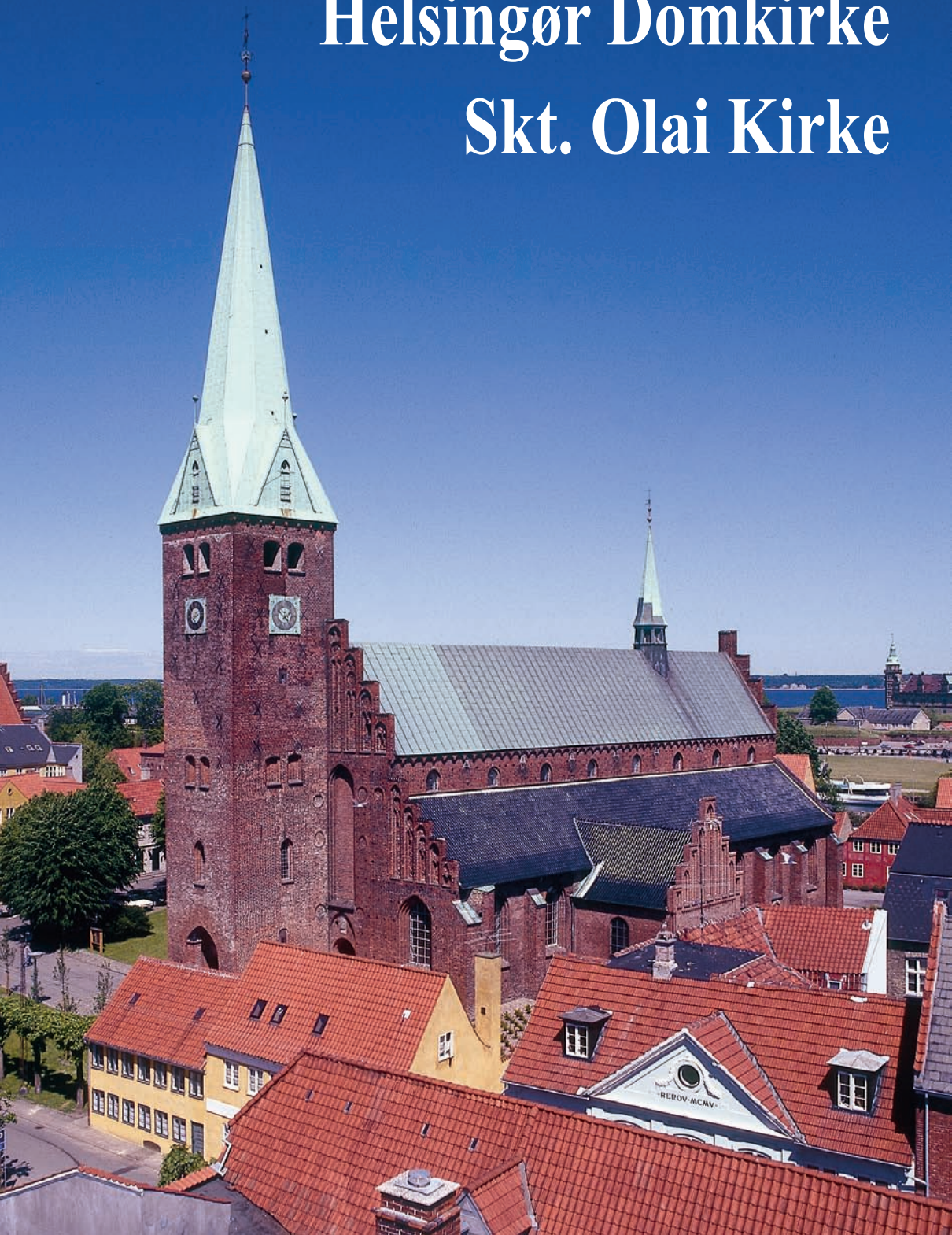

Helsingør Domkirke

Skt. Olai Kirke

Rundtur i Skt. Olai Kirke

1. Døbefont skænket til kirken 1579 af Frantz Lauritsen Skriver og hustru Bente Poulsdatter, samme år som han blev borgmester. Fontelukket, der er skåret af en ukendt billedskærer, er opsat 1656. De 20 indsatte messingbalustre er skænket af byens rige borgere i deres børns navne (dåbskapellet er børnenes særlige afdeling i kirken). På væggene har Joakim Skovgaard i 1899 malet Jesus, Paulus og de 12 apostle. Dåbskapellet må betegnes som en stor sjældenhed.

2. Barnestolen, ved vestmuren på begge sider af hoveddøren, hvor faddere og dåbsgæster sad med børnene. Henrik snedker skar stolen i 1580 for 45 dlr. I væggen en lysarm fra 1583, her stod i ældre tid Sct. Gertruds alter.

3. Orglet med den magtfulde facade blev 1969 bygget af P. G. Andersen, København. Det er et af Danmarks store orgler, med 54 stemmer og ialt 3300 piber.

4. Epitaf over kgl. Majestæts fyrforvalter Jens Pederson Grove med hustruerne Anne Andersdatter og Dorte Mortensdatter. Opsat 1640 (sml. 5).

5. Lysekrone skænket 1633 af Jens Pederson Grove (sml. 4.). Ophængene til alle fire lysekrone er udført af Christian IV's kunstsmed Casper Fincke.

6. Epitaf over rådmænd og tolder David Hansen med hustruerne Karen Hansdatter og Bente Andersdatter samt deres børn. De ses på maleriet knælende i bedestilling på røde fløjlsputer. Opsat 1599 (sml. 7).

7. Epitaf over tolder og borgmester Frederik Lejel samt hans tre hustruer, Pernille Olesdatter, Kirstine Jensdatter og

Sophie Hansdatter. Opsat ca. 1601. Det er kirkens største og formentlig skåret af Statius Otto fra Lüneburg (ligesom nr. 6 og 12).

8. Epitaf over kgl. Majestæts amtsforvalter og fiskemester Hans Rostgaard samt hans to første hustruer Kirsten Pedersdatter og Chatrine Asmundsdatter. Han er velkendt som »frihedskæmper« og deltog i Kronborgssammensværgelsen 1659. Det fornemme maleri tilskrives (ligesom nr. 21 og 30) den bekendte kgl. portrætmaler Heinrich Dittmers. Opsat ca. 1670. Deres gravsten findes i hovedskibets gulv under epitafiet.

9. Lysekrone. »Til Guds ære oc s.Olai kirkes Zirar er denne crone forærit af erlig oc welfornemme mand Ivar Pederson førre skrifer på Cronborig oc raadmand her i Helsingør oc hans kier hustrue erlig oc gudfrøgtige matrone Marine Pedersdatter anno 1653«.

10. Prædikestolen med årstallet 1567 hører til de ældste i landet og er et af kirkens pragtstykker. I 1568 noterede kirkeværgen, som indtægt fra menigheden, 390 mk. til betaling for den nye stol. Jesper snedker fik 120 dlr. for samme stol »han gjorde på egen kost, for lim, søm, malerguld, farve og andet, som han havde bekostet og tillagt«. Jesper Mathiessen var kongens snedker på Kronborg, og han blev Helsingørs snedkerlavs første oldermænd. I 1624 blev stolen ændret noget, bl. a. kom nye søjler til og himlens tabernakel blev tilføjet. I hvælvingen ses det kalkmaleri hvorunder kirkens gamle orgel sad, til det i 1726 blev flyttet ned i kirkens vestende.

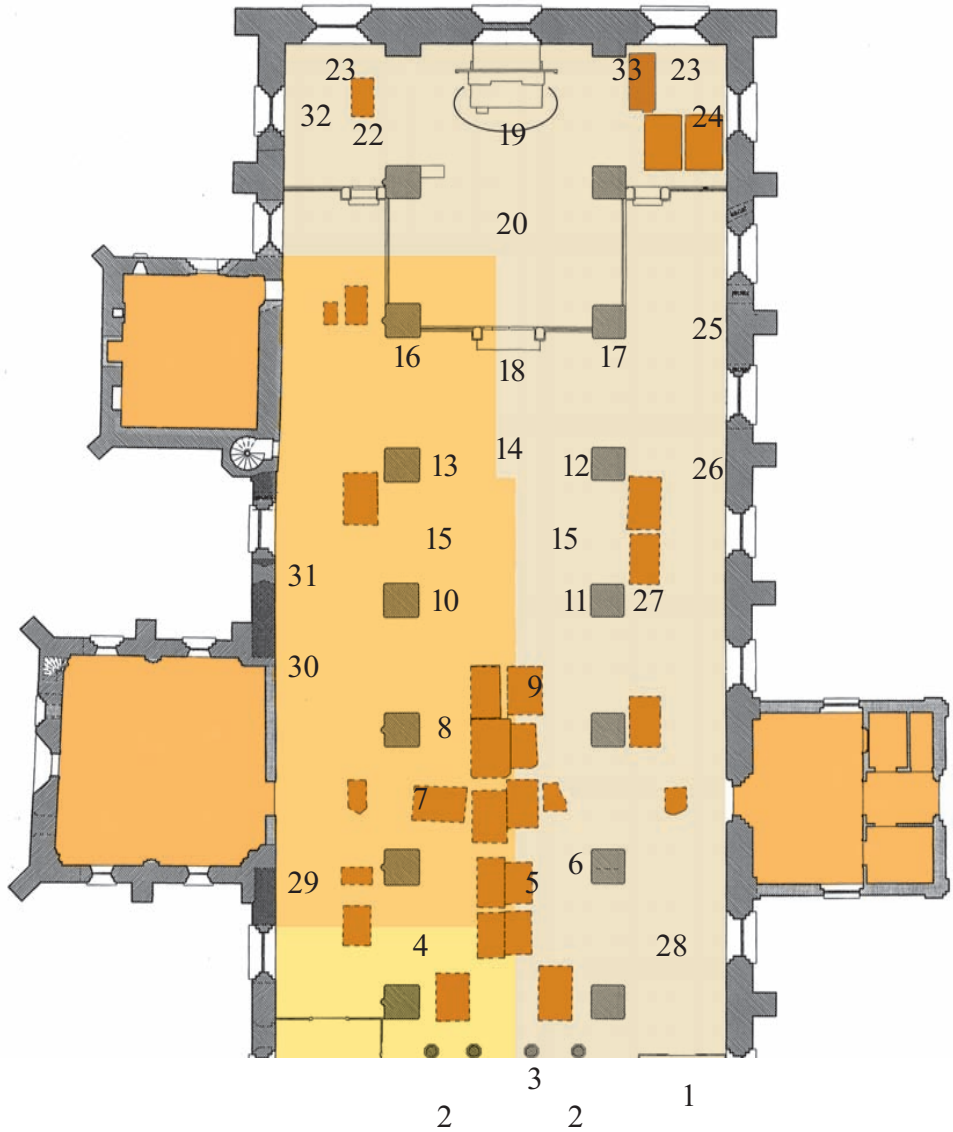
11. Mindetavlen over søhelten Herluf Trolle og Birgitte Gjøe er et af de bedste renaissancearbejder i nord, udført i Antwerpen af Cornelis Floris og opsat i 1568. Indskriften, der er på latin, fortæller om det fromme ægtepars meget rundhændede gave til byens latinske, hvis disciple til gengæld hver dag, morgen og aften, skulle synge i kirken.

12. Epitaf over toldskriver Hans Meyer og Anna Thorschmedes, udført i højrenæssancestil 1603 (sml. 7).

13. Epitaf over byfoged, tolder og borgmester Laurids Christiansen Rhod og Margrete Hansdatter. Opsat 1650. I 1754 købte Hans Jensen Fredboe epitafiet samt gravstedet nedenunder. Forøvrigt er epitafiet højst interessant ved at vise, hvilke højdepunkt i løssluppen fantasi den viltre bruskarok kunne nå (sml. 14 og 19).

14. Lysekrone skænket 1651 af Laurids Christiansen Rhod (sml. 13).

15. Stolestader udført 1938. De to øverste stolegavle har topstykker med Sct. Olav og dragen. I flere af gavlene er indfældet våbenskjolde fra kirkens oprindelige stole.

- Romansk kirke ca. 1200
- Gotisk udvidelse 1500 tallets begyndelse
- Tårn, 1400-tallets begyndelse
- Trefoldighedskapel, ca. 1450-75
- Sakristi, 1521
- Våbenhus, 1578
- Kirkebygningen fuldendt 1559
- Gravsten

S. e. Timm.
128
232
601
650
377
312

16. Epitaf over kirkens første lutherske sognepræst Peder Samsing. Opsat 1576.

17. Mindetavle over salmedigteren Hans Christensen Sthen, der var præst her ved kirken 1566-83.

18. Korgitter skåret i pragtfuld bruskbarok af Claus Brameyer og Jens Mortensen 1652-53. En af hermerne (midt i sydsidens panelværk mellem 1. og 2. pille) forestiller en mand med nøgen overkrop, opstoppet næse og langt krøllet hår. Den bærer efter traditionen Claus Brameyers ansigtstræk. De smukke balustre er givet af byens rige borgerskab og bærer givernes navne, bomærker og våbenskjolde. Korbuekrucifikset øverst oppe stammer muligvis fra indvielsen af koret i 1521. På bagsiden (set fra alterkranken) ses et riffelmaleri fra 1730, fra venstre forestillende korsfæstelsen, fra højre opstandelsen.

19. Altartavlen er med sine 12 m en af de største i Danmark. Den er skåret på Lorentz Jørgensens værksted i Holbæk og leveret til kirken 1664 for den store sum af 1350 dlr. Den stod oprindeligt i egetræets naturlige farve, men blev 1755 hvidlakeret og forgyldt, bekostet af »den welagtbare og welfornemme mand Hans Jensen Fredboe, borger og indvaaner her i staden samt hans dydædle hustrue mad. Anne Malene Fredboe« (sml. 13). På alterbordet står to gotiske alterstager, muligvis fra den gamle Skt. Olai Kirke. Bag alteret ses kongelige våbenskjolde samt årstallet for fuldendelsen af byggeriet 1559. Ved siderne hænger to små husaltre af alabast, udført af Floris og skænket 1560 af Herluf Trolle og Birgithe Gjøe (sml. 11).

20. Lysekrone skænket 1662 af ni unge karle fra ligkompagniet for deres drikkepenge. Kronens topfigur forestiller kirkens skytshægen, Sct. Olav.

21. Epitaf over rådmændene Rasmus Regelsen og David Melvin, gift med Regelsens enke Margrethe Jacobsdatter. Opsat før 1671 (sml. 8).

22. Kanonkuglen i hvælvingen blev afskudt fra den engelske flåde 30. marts 1801, da denne sejlede gennem Øresund på vej til København og slaget på reden 2. april 1801.

23. Kisterne fra 1600 årene brugtes til opbevaring af de fattiges penge og kirkens dokumenter.

24. Vægskabet, dateret 1680, blev indtil for få år siden brugt til opbevaring af altersølvet.

25. På nord- og sydvæggene hænger flere portrætter af kirkens præster fra 16-1700 årene.

26. Den sorte tavle blev efter traditionen brugt til at skrive navnene op på dem, der var i kirkens »lille band«, så alle kunne se, hvem de var. Synderne var udelukket fra nadverbordet og det kristne fællesskab, de optoges først igen, når

de havde angret, gjort offentlig bod og betalt en bøde til kirken.

27. Pengeblok fra 1500 årene?

28. Kirkeskib givet af brygger og brændevinsbrænder Erland Andersen. Ophængt 1761.

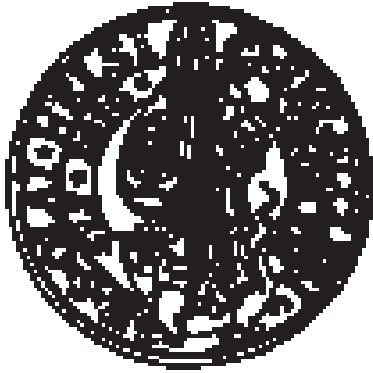
29. Silkefane ophængt til minde om byens borgervæbnings indsats 30. marts 1801 (sml. 22).

30. Epitaf opsat før 1668 af rådmand Jørgen von Weelen og Sille Hansdatter Kruse over sig selv, samt hendes første mand, handelsmand og overformynder i Helsingør Claus Clausen (sml. 8).

31. Her står flere af kirkens stolestader fra 15 - 1600 årene, de bærer endnu numre fra den tid, man lejede stolestader ud for en årlig sum penge (først afskaffet 1915).

32. Gravstenen over Christian Hansen Baden lå oprindeligt midt for alteret over den tilhørende gravkælder. Han var befalingsmand på Kronborg og døde i den svenske fejde 4. december 1618.

33. Gravlem til den franske konsuls gravkælder. Her er som i de øvrige 18 gravkælder fyldt med hensovende bedsteborgere fra 16-1700 årenes Helsingør.

Historie

Skt. Olai Kirke har navn efter sin værnehelgen, den norske konge Olav den Hellige, som faldt ved Stiklestad 1030. Over disse linier ses han i kirkens gamle segl fra 1616, her som de andre steder i kirken hvor vi møder ham, ses han trædende på hedenskabets drage.

Skt. Olai Kirke, som den står nu, blev fulden 1559, men dens historie går længere tilbage, idet den er grundlagt omkring 1200, af størrelse som en anelig romansk landsbykirke (ca. 19,25 x 11,5 m) med kor. I begyndelsen af 1400-årene blev den forlænget mod vest med en gotisk tilbygning (12,5 m lang) og med vesttårnet, godt 15 m højt, med kamtakker. Ca. 1450-75 opførtes Trefoldighedskapellet, familien Oxes gravkapel. Kort efter må man være gået i gang med at udvide den alt for lille kirke. Helsingør, hvor Øresundstolden blev opkrævet af de forbipasserende skibe siden ca. 1429, voksede stærkt på dette tidspunkt, og blev landets største by efter København. Man begyndte med at bygge et stort nyt kor i stedet for det gamle. Det omfattede de nuværende tre østfag af kirken i samme højde som nu og med tagrytter. Koret lukkedes med en midlertidig vestmur, så det kunne anvendes, mens ombygningen skred videre. Unægtelig må kirken have set mærkelig ud med det kæmpestore kor, det dværgagtige skib, som stadig benyttes og det stumpede tårn. I samme byggeperiode blev sakristbygningen opført, og i 1521 kunne Roskilde-bispen Lave Urne indvie kirken, men først i 1559 blev den fuldendt med indbygning af de sidste hvælv af højskibet og forhøjelse af tårnet med ca. 10 m som forsynedes med kamtakker.

Fra senere tid stammer våbenhuset (1578-79), og 1615 opsatte tømrermester Vitus Kragen et slankt, højt spir, »Helsingørs jomfru«. Det blæste ned i en orkan 1737 og knuste ved sit fald våbenhuset. Dette genopbyggedes, men tårnet stod kullet indtil 1898, da det nuværende spir opsattes (H. B. Stork).

Skt. Olai Kirke er bygget af røde mursten (»munkesten«), den er en treskibet basilika, med højt midterparti, hvor

ovenlyset kommer ind i kirken gennem vinduer i højskibsmuren, og med lave sideskibe med selvstændigt tag. Kirken har intet tværskib, ej heller en speciel korbygning. Grundplanen er rektangulær (49,5 x 21,25 m). Af udbygninger findes, foruden tårnet, mod syd våbenhuset, mod nord Trefoldighedskapellet og Sakristiet. Alle gavlene har kamtakker og smukke blændinger. Nogle steder i murværket ses mønstermuring i rudeform af sortbrændte sten. Næsten overalt finder man i murene bomhuller (til stilladser). Flere steder ses gravkældervinduer med sandstenskarmer og smedejernsgitterværk. Spir, højskibstag og tagrytter er beklædt med kobber, på sydlige sideskib og våbenhus ligger sortglaserede, på nordre sideskib og udbygninger røde tagsten.

Uden om kirken ligger kirkepladsen, som er den gamle kirkegård. Her foretoges begravelser indtil 1827. Ud til pladsen støder bagbygningerne fra småhusene i Stengade, Sct. Annagade og Sophie Brahes Gade. Det hele danner en hyggelig købstadsidyl. Nord for kirken, der ikke ligger helt isoleret, men nordøst-sydvest, går den i 1850 anlagte Sct. Olai-gade, med smukke, fredede borgerhuse. Kontrastvirkningen mellem de lave huse, hvoraf et par i Sct. Annagade dog er revet ned, og den høje kirke er ganske storslået. Prægtige linde omkranser kirken.

Det beskedne hus, Sct. Annagade 6, var i ældre tid organistbolig. Her boede Hans Jensen Buxtehude, som var organist ved Skt. Olai fra ca. 1642 til 1672, og hans søn, den verdenskendte komponist Didrik Buxtehude (1637-1707). Her i kirken har Didrik Buxtehude måske lært at spille. Hans livsgerning faldt uden for Danmark, men her i Helsingør har han lagt grunden til sit mesterskab, sikkert undervist af faderen. 1660-68 blev han organist ved Sct. Mariæ kirke i Helsingør.

Den 1. januar 1961 blev Skt. Olai Domkirke i det nyoprettede Helsingør stift. I årene 2000-01 gennemgik kirken en omfattende istandsættelse, hvorved mange gamle gravsten kom frem af glemslen. De pryder i dag det lyse og smukke kirkerum.